

РОБОТА З ТЕКСТАМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В умовах сучасного суспільства вища освіта стає одним з найважливіших факторів прогресу і конкурентоспроможності фахівців на міжнародному ринку праці. Політики і вчені, суспільні діячі, представники бізнесу та мистецтва наголошують, що майбутнє людства значною мірою зумовлюється рівнем освіченості людей, якістю їхньої професійної і загальнокультурної підготовки. За цих умов постає проблема підготовленості викладачів вищої школи до оновлення змісту і технології організації навчального процесу у вищих навчальних закладах відповідно до вимог сьогодення і перспектив їх розвитку в найближчому майбутньому.

Упродовж тривалого часу джерелом підготовки педагогічних кадрів для вітчизняних вищих навчальних закладів були аспірантура, докторантура і система підвищення кваліфікації (ФПК і стажування). При цьому домінувала думка про те, що фундаментальна спеціальна і наукова підготовка фахівця у певно визначеній предметній галузі достатні для їхньої успішної педагогічної й методичної діяльності в ролі викладача вищої школи, а система підвищення кваліфікації здатна довести цю діяльність до рівня професійної майстерності.

Усвідомлення потреби в науковому обґрунтуванні змісту й технології спеціальної підготовки викладачів до професійної діяльності у вищій школі розпочалося із рухом України до європейського співтовариства. Перехід на європейські стандарти вищої освіти передбачають підготовку магістрів як майбутніх викладачів для системи вищої освіти, що спонукало науковців до виокремлення їх професійної діяльності в предмет самостійних наукових досліджень. У них визначаються специфічні риси педагогічної діяльності викладача вищої школи, його іміджу і авторитету, особливості підготовки до самостійної науково-дослідної роботи, адаптації до роботи зі студентами.

В Україні система підготовки викладачів для вищих навчальних закладів передбачена Законом "Про вищу освіту". У науковому аспекті вона обговорюється у зв'язку зі створенням багаторівневої системи освіти (В. Андрущенко, І. Бех, А. Богуш, І. Зязюн, М. Степко та ін.); розвитком творчого потенціалу магістрантів як викладачів вищої школи (Р. Цокур), навчанням їх основ математичної статистики (В. Павлова) тощо. Однак, незважаючи на увагу дослідників до даної проблеми, більшість питань, пов'язаних з підготовкою майбутніх викладачів вищих навчальних закладів до професійно-педагогічної діяльності залишається відкритими. Зокрема, не визначено характеристики, що принципово відрізняють її від професійно-педагогічної діяльності вчителя школи; особливості структури і змісту цієї діяльності; особистісні риси та якості, які забезпечують її успішність в умовах сучасного навчально-виховного процесу.

В основу нашого дослідження покладена теза про те, що підготовка сучасного фахівця до професійної діяльності в будь-якій галузі базується на вмінні працювати з інформацією: розшукувати, аналізувати й структурувати її відповідно до визначених завдань. У професійній діяльності викладача вищої школи робота з інформацією є не тільки джерелом його власної компетентності. Водночас вона є інструментом його викладацької діяльності у навчанні студентів і матеріалом, опрацювання якого є складовою їхньої професійної підготовки. Здатність сприймати й аналізувати інформацію з різних точок зору, з різних позицій, так само як і подавати її, зберігаючи багатство її вимірів і змістів стає невід'ємною складовою професійної діяльності викладача вищої школи.

У процесі підготовки магістрантів як майбутніх викладачів вищої школи опанування означеної складової відбувається через формування професійної толерантності. Комунікативний аспект професійної толерантності ми визначаємо як здатність до безконфліктного, гармонізуючого спілкування. Діяльнісний аспект знаходить свій вияв у вмінні слухати і поважати думки співрозмовника, зберігати спокій у сперечанні та конфлікті, коректно вирішувати їх. Толерантне ставлення визнає амбівалентність при сприйнятті будь-якого предмета і явища, різноманіття й багатоваріантність позицій кваліфікує як позитивну тенденцію.

У нашому розумінні професійна толерантність є якісною характеристикою особистісної позиції майбутнього викладача вищої школи відносно змісту, способів структурування, усвідомлення й оцінювання інформації, що використовується у процесі навчання студентів. Її формування забезпечується використанням педагогічної технології, спрямованої на навчання магістрантів навичкам опрацювання інформації у процесі її перетворення на навчальний предмет та його методичний супровід. Дидактичним елементом цієї технології виступає навчання магістрантів навичок інтерпретації інформації, що містяться в текстах, та використання їх у роботі зі студентами.

Вихідним положенням про формуванні даних навичок було усвідомлення магістрантами діалектики гуманітарного пізнання як зумовленості зовнішніх об'єктивностей, які виступають у вигляді текстів, знаків і символів, внутрішнім світом людини як суб'єкта певної культури. Мова в цьому процесі виступає практикою дієвої свідомості, формою кодування соціальної пам'яті. Мовою професійно-педагогічної культури виступають педагогічні поняття і категорії, які використовуються педагогами-професіоналами для позначення явищ педагогічної реальності, процесів і феноменів, що виявляють особливості організації та існування цієї реальності в умовах закладу освіти. Знаки та їх системи, за допомогою яких відбувається кодування повідомлень про реальні практичні дії педагога з навчання і виховання, стають не тільки засобами організації, опису практики певної педагогічної діяльності вчителя, а й елементами самої професійно-педагогічної культури. Важливо, що тільки знання усєї системи, елементами якої виступають педагогічні поняття як знаки, забезпечують їх розуміння і правила користування ними.

Використання педагогічних понять у системі кодування педагогічної дійсності і способів її перетворення засобами професійної діяльності педагога стимулює створення пояснювальних описів і концепцій, образних моделей, які розширюють простір професійно-педагогічної культури, наповнюючи її новими сенсами. При цьому розуміння як метод кодування сенсів, відтворених у текстах професійно-педагогічної культури може відбуватися з різною метою. Такою метою може бути встановлення зв'язків, відношень і залежностей між предметами, відображеними у тексті, а також відновлення тих сенсів, які опредмечувані автором у певних формах. За розпредмечуванням розумінням відтворюється

ситуація мислення автора або тих осіб, для яких цей текст створювався та існував як артефакт. Проблема полягає в тому, щоб навчити магістрантів розпредмечувати суб'єктивні сенси, об'єктивовані в текстах, виявити в них голос автора і через це зрозуміти дух минулих часів, практик, створюваних людиною з певною метою.

Подано до редакції 11.01.2010
